

APROXIMACIÓ A LA HISTÒRIA DE JESÚS POBRE AL S. XIX

LA DESAMORTITZACIÓ DEL CONVENT FRANCISCÀ

Com a efecte de la Guerra de Successió l'austriacista Dénia va quedar molt malparada, però per la seua condició de plaça militar estratègica passà a regir una Governació que s'estenia des Gandia a Altea i durant el set-cents recuperà la seua població (2.117 h. el 1787). L'any 1804 Dénia es reintegrà a la Corona i superades les penalitats de la guerra del Francès esdevé una gran plaça mercantil i la seua burgesia prosperà al ritme d'un tràfic portuari encapçalat per l'explotació de panses.

En la Marina Alta, com en qualsevol altre territori de la monarquia hispànica a finals del segle XVIII, la societat estava sacralitzada i confonia els assumptes públics amb la religió, de manera que les manifestacions més destacades de la vida ciutadana quedaven impregnades inconscientment de sentit religiós. Ningú, per tant, gosava atacar a la religió catòlica en públic i autoritats locals, organitzacions gremials i veïns de cada lloc rivalitzaven en manifestar el seu fervor religiós. Només el respecte al monarca podia igualar-se a la religiositat d'aquesta societat.

Malgrat aquest ambient social, alguns il·lustrats com Jovellanes ja havien insistit en la pèrdua del sentit històric dels monestirs i convents, "fundaciones de la nobleza para albergar a quienes no sirven para las armas o a las doncellas". D'aquesta forma, des dels temps de Godoy ja es contava amb un formulació teòrica en la que sostenir la desamortització, és lògic, per tant, que davant la conveniència de la reforma agrària i les dificultats de la hisenda pública la revolució política accelerara, uns anys més tard, el procés.

Durant l'ocupació francesa, les ordes religioses es veren afectades per la supressió i confiscació dels bens dels convents ordenada per Josep I Bonapart. Tanmateix, en la pràctica l'abast d'aquesta disposició resultà molt limitada, com es constata a Dénia.

L'època iniciada després de la finalització de la guerra del francès no fou, sembla, tranquil·la ni pròspera per la comarca. Fora de certes dissensions (problema polític a l'iniciar-se el procés de les purificacions) abundà el bandolerisme i la població va viure una nova època de dificultats econòmiques.

No coneixem en quina mesura els habitants del llogaret de Jesús Pobre es van veure afectats per les autoritats militars, ara espanyoles, encapçalades pel capità general de València, l'absolutista Elío, que obligaren als veïns a entregar racions alimentàries als soldats i allotjar-los en les seues cases en el seu trànsit pels pobles, cosa que succeí amb certa freqüència. Havia que pagar, a més, la contribució directa, impopular sistema impositiu aprovat per les Corts de Cadis, i les collites, en especial la de 1815, foren pessimes. Si afegim a tot això l'enorme destrucció durant la guerra d'edificis, camins i infraestructures, podem imaginar que les dificultats materials originades resultaren considerables.

Els problemes apuntats s'agrujaren per les disposicions de Ferran VIIé en favor dels drets econòmics de l'aristocràcia i de la clerecia. La nova legislació suprimí l'obra de les corts de Cadis i obligà a pagar els drets senyoriais i els delmes a les esglésies. Mentre els funcionaris reials, assistits per l'exercit, exigien per força aquestos pagaments, l'arquebisbe de València, el molt reaccionari fra Simón López, advertia als morosos i rebels que no satisfer els delmes constituïa un pecat greu.

Després de sis anys com a monarca absolut, en gener de 1820 Ferran VII fou obligat a jurar la Constitució. De nou entraven en vigor les institucions liberals de l'època de les Corts de Cadis, es van canviar els ajuntaments i s'obrí el debat polític amb plena llibertat d'expressió. Generalment, en els pobles de la comarca no hagué dificultats en acceptar el nou ordre i el 19 de març de 1820 es proclamà i jurà solemnement la Constitució durant la missa major, es retolà la plaça principal de cada lloc amb la llegenda "

Plaça de la Constitució”, substituïnt l’anterior dedicada a Ferran VII i es va procedir al canvi d’autoritats municipals.

Assistim en el transcurs de la primera meitat del segle XIX a la fi del règim senyorial i del poder econòmic de l’Església. Abans del començament de la guerra contra Napoleó els pobles de la Marina Alta havien intentat espolsar-se les càrregues derivades del domini senyorial.

En 1804, com hem vist, Dénia - i amb ella Jesús Pobre – aconseguia la seua incorporació a la Corona, posant fi així al domini secular exercit pel duc de Medinaceli com a senyor del terme. Com era d’esperar, es preveia que la incorporació a la Corona s’hi acompanyara de la corresponent indemnització, tal com establia la mateixa Reial Ordre de 8 de gener de 1804.

Si la reversió no suposava cap modificació sobre els béns en propietat plena que la casa de Medinaceli posseïa al Marquesat, a la ciutat i terme de Dénia sí que hi posava fi a la jurisdicció baronial i feia canviar de titular el domini directe de la relació emfitèutica. A més, amb la incorporació passà al Reial Patrimoni, fins la seua abolició pel juny de 1837, el terç-delme de Dénia, Xàbia, Poble Nou de Benitatxell, el Verger, Mirafior, Setla i Mirarosa. Pel que fa a la resta dels antics drets ducals, si els decrets de 1811 i 1813 suprimien els anomenats privilegis exclusius, privatius i prohibitius, Ferran VII, per Reial Ordre de 3 de març de 1819, va reintegrar al Reial Patrimoni la regalia de pesos i mesures fins al decret de 29 de gener de 1837, el qual restablia els de 1811 i 1813.

En altres poblacions de la comarca, tanmateix, la lluita dels veïns contra els senyors s’allargà més temps i només es va resoldre de manera favorable per als pobles quan s’imposa la legislació liberal.

De totes maneres, la revolució, avalada legalment per l’obra demolidora de les Corts de Cadis, era ja irreversible. Els intents per restaurar l’antic ordre polític, primer durant el Sexenni Absolutista (1814-1820) i després durant l’Ominosa Dècada (1823-1833), ambdós en el regnat de Ferran VII, no son més que interrupcions transitòries i impossibles del procés revolucionari, relançat de nou durant el Trienni Liberal (1820-1823) i definitivament consolidat amb la regència de Maria Cristina (1833-1843).

La revolució burgesa representà també, o sobretot, la construcció d’un nou model d’estat. Un estat liberal, fonamentat sobre uns principis polítics nous (la soberania nacional, el sistema parlamentari, la divisió de poders), però també un estat unitari, “nacional”, derivat de l’arquitectura política centralista edificada en el segle XVIII.

A l’àmplia nòmina de damnificats per la revolució s’afegia també l’Església, que esdevingué de seguida un dels pitjors i més actius enemics, tant des de la trona com en l’acció directa, a través de les partides, sobretot després de les lleis desamortitzadores de 1820 i la reforma del delme de 1821, que reduïa el seu valor a la meitat.

En setembre de 1835 arriben al govern, durant la regència de Mª Cristina, els liberals progressistes de la mà de Mendizábal, que va a executar un dels projectes clau del liberalisme ibèric, la desamortització eclesiàstica. Els decrets de Mendizábal (1836-1837) suprimeixen la major part del monestirs i convents, declarant en venda els seus bens, que passen a ser subhastats. Un del objectius d’aquesta mesura era crear una massa de propietaris afins a les institucions liberals però, sobretot, responia a l’interès per eixugar l’enorme deute públic. A tot açò s’unia a més l’apressant necessitat de finançar la guerra contra el carlisme.

Així doncs en els anys 1835-1836, els governs liberals van ordenar la venda, en pública subhasta, d’una bona quantitat de terres dels convents de frares i monges de la comarca. A Dénia es vengueren bens de tots els convents del seu terme, els dos franciscans, el de Sant Antoni i el de Jesús Pobre, i el de monges agustines, a més d’altres terres pertanyents al convent d’Ondara, per un total superior al mig milió de rals. El convent de Jesús Pobre que era una finca rústica amb 37 A i 35 Ca es va tasar en 14.411 rals i el seu preu de venda fou de 30.000 rals. A Xàbia se subhastaren terres dels agustins i mínims, amb un valor de prop de 250.000 rals. Un valor similar van tenir els bens del convent de mínims d’Ondara i quantitats molt inferiors s’obtingueren en la subhasta de bens dels franciscans de Benissa, Pego i la Vall de la Gallinera.

En suma, a partir de finals dels anys trenta del segle dinou isqué al mercat una bona quantitat de terres i de cases que foren adquirides per persones adinerades, la incipient burgesia del vuit-cents. El canvi resultà radical: el gros dels recursos econòmics passava de la noblesa i de l'Església als ciutadans acomodats imbuïts del sentit de propietat privada i de l'esperit capitalista. Entre els compradors trobem a destacats membres de la burgesia agrària i comercial, com els dianencs Juan Bautista White i Pascual Doménech, que adquiriren terres del seu propi municipi, així com Juan Gual i Miguel Sala, que van invertir importants sumes a Xàbia i Benissa respectivament.

Finalment per acabar aquesta petita aproximació, volem aportar a través de la lectura del "Libro de recibos y gastos del hermitorio de Jesús Pobre", una mirada sobre la vida material i, en certa forma, espiritual d'aquest convent franciscà de la Marina en el segle XIX, abans de la legislació desamortitzadora del liberal i financer Mendizábal.

Si per una carta del capellà i paborde Pedro Cholbi de Xàbia, sabem que en maig de 1777 residien en el convent franciscà "doce religiosos entre sacerdotes y legos", mig segle més tard, en 1826, els residents de l'hospici de Jesús Pobre eren, segons consta en el llibre abans esmentat:

" Fr. Guillermo Berenguer, P. Presidente; Pe. Nicasio Ortola; Pe. Josef Yborra; Fr. Juan Crespo Corista; Donados: Hno. Andres Giner, Procurador y Barbero; Hno. Josef Serguera, Limosnero; Hno. Josef Morell, Cosinero".

Pel que fa a les despeses que apareixen consignades en el llibre, les referides, per exemple, al mes d'octubre de 1818, la relació és la següent:

Per carn la despesa és de	13 lliures, 17 sous
Per 3 dotzenes d'ous.....	12 sous
Per oli	19 lliures, 15 sous
Per 14 cànters de ví	9 lliures, 13 sous, 4 diners
Per bacallà	1 lliura, 11 sous, 10 diners
Per tollina salada	1 lliura, 10 sous

Per xocolata, pa blanc, confitura, Biscuits per una festivitiat	18 lliures, 12 sous, 6 diners
Per una onza de safrà	1 lliura, 14 sous
Per un porc	18 lliures
Per una necessitat a Germà Morell I altra al Germà Bou	2 lliures, 2 sous, 6 diners
Per 16 vares baieta per a difunts	5 lliures, 13 sous, 4 diners
Per 12 vares corda per a difunts	4 sous, 3 diners
Per 2 peces de "zayal" per acabar De vestir a la comunitat	46 liures, 15 sous
Per correu, sabó, cotó I altres menuderies	5 sous

Quant a les entrades del mateix mes i any 1818, el document esmenta:

Pel retir	50 lliures, 9 sous, 2 diners
Per l'Hàbit i 2 assistent al Soterrament de la dona d'Antonio Vives	7 lliures
A compte de l'Hàbit de Bartolomé Gilabert	2 lliures
A compte de l'Hàbit i 2 assistents De María Serer	5 lliures, 2 sous, 2 diners
Per l'almoïna de les garrofes De la Retoria i Gata	4 lliures
Pel treball d'anar a dir missa A Gata en l'any 1818	20 lliures